

sületek szerveztek. Pár éve ismét üres, átalakították, és kénytelen minden nap azt hazudni, hogy ő mindig is ortodox tulajdon volt. Kultúráját minden levelemben reményre biztatom, kitartásra, hogy higgyen abban, szépsége tündökölni fog még. A fiatalok kedvenc utcáján van a magába forduló, mindig sötét és korlátolt Börtön. Ő sose mesél magáról, megszokta, régen meg volt tiltva, hogy beszélhessen, sőt, hogy ránézhesen bárki. Mesélték az emberek, hogy sose tudott azonosulni kínzó, fogvatartó feladatával, nem szeretett, ha benne sírnak, ordítanak és szenvednek. De elfogadta sorsát. Raboskodott benne sok egyházi személyiség, Scheffler János, Márton Áron, Boros Béla, politikai foglyok és rengeteg ártatlan ember. Börtön most is hallgat, habár múzeum lett belőle, és emléket tud állítani a sok szenvedőnek.

Ők a legközelebbi barátaim, akikről sokat tanultam én is, és a város lakossága is. Meséik által él tovább a város múltja, azé a városé, amely honvéd őrnagyot, tanárt, színésznőt, festőművészt, történészt, biológust, vegyészt, fizikust, jogászt, újságíró, költőnőt, író, zenészt, énekest, énekesnőt, politikust, rabot, papot, érseket nevelt és ajándékozott a világnak. Legközelebb talán az ő történeteiket is elmondom.

MEDGYES – MEDIAŞ – MEDIASCH

Ármeán Otília

VÁROS A KÖZÖTTBEN

Ha a városról van szó, ez a kép jelenik meg: lefényképezem számtalanszor a messzeségben azt a nyílást, ahol a dombok között a Fogarasi-havasok láthatók vagy nem láthatók, esetleg alig kivehetők, különleges fényviszonyok között vagy ködben. A hatodik emeletről éppen ellátni odáig, és én is azt a felületet fürkészem legtöbbször, az elkészült fénykép mégis a köztem és a messzeség között elterülő várost mutatja leginkább, az én Medgyesemet.

Mediesy néven találkozunk először oklevélben Medgyessel 1267-ben. Ekkor már százok lakják. Előtte laktak itt székelyek is, tőlük maradt a magyar 'meggy' szóhoz kapcsolódó név. 1424-től évi két vásár megtartására van engedély.

1459-ben országgyűlést tartanak itt, 1703-ig összesen 21-et.

1501-ben hat, 1698-ban 33 bejegyzett céh működik a városban, a szabók, a posztókészítők, a szűcsök, a kötélverők, a kardkészítők, a kőművesek, a kerékgyártók, a lakatosok, a halászok, a pékek, a mészárosok, a borbélyok, a rézművesek, a kalaposok, az aranyművesek, az ácsok, a kovácsok, a fazakasok, az asztalosok, a késkészítők, a szappanfőzők céhei.

1639-ben építik az első fahidat a Nagy-Küküllőre (török eredetű szó, jelentése: kökényes).

A várfalon kívüli városrészek a 18. század alatt kezdenek kialakulni szász és román lakossággal. 1766 és 1769 között a piarista gimnáziumban Dugonics András, az első magyar regény írója tanítja a poézist és a retorikát – szászoknak, latinul. A város 1781-től veszíti el tiszta szász jellegét, amikor József császár katolikus vallású osztrák tisztviselőket, katonatiszteket telepít a városba az elnémetesítés szándékával, illetve a concivilitas rendelettel jóváhagyja, hogy a várfalon belüli városrészekre magyarok és románok is beköltözhesse.

1526 és 1998 között 53 alkalommal árasztja el a Nagy-Küküllő vize a várost. Az 1975-ös nyomai ott vannak gyerekkoromban a házakon.

1822 és 1835 között tanít Medgyesen Stephan Ludwig Roth. Erdély egyik legrégebbi, 1586-tól működő, hivatalos okiratban először 1604-ben említett iskolája 1919 óta viseli a nevét. 1849-ben végezték ki Kolozsváron hazaárulás miatt.

1863-tól van közvilágítás, 1872-től vonatállomás. 1893-ban hetilap jelenik meg Medgyesen *Mediascher Wochenblatt* címmel.

1928-ban az Első Földgázüzemű Üveggyár (Prima Fabrică de Sticlă cu gaz metan) igazgatója Kálmán Oszkár (született Kisszabadván, Zala megyében 1880-ban).

A várfalon kívüli városrész hatodik emeletéről mindig ugyanolyan a látvány: épületek, háztetők, utcák, kikövetkeztethető irányvonalak és forgalom. A két távoli domb találkozási pontja mögött pedig néha láthatók a Kárpátok. Ahhoz képest, hogy milyen messze vannak, és általában mennyire nem látszanak, megdöbbenő a magabiztosság, amellyel szembeállnak, amikor tiszta az idő. Sosem tudom azt a kétségbevonhatatlanságot lefényképezni. A fák viszont mindig rajta vannak a képen, látod, ahol az a zöld folt van – sokáig úgy véltem, hogy ott lakik a Mikulás. És az Angyal is. Annyira távolinak tűnt, az egész látvány olyannyira más természetűnek, mint amit lent vagy sietős séta közben láttam, hogy csalódás volt, amikor a két nézetet összeraktam: ha a zöld folt fái alatt én mindennap elmegyek, akkor a Mikulás valahol távolabb lakik, sajnos. És az Angyal is. Az viszont kétségbevonhatatlan, hogy lakniuk kell valahol, inkább fák között, mint városban.

Minden, amit látok, a falon kívül van. După Zid, ez a tömbháznegyed neve. A falon belülre csak kicsit látok be fentről. Lentről sem látni többet, mert a belváros ilyen: zárt udvarok, magas falak. Soha nem fogunk ide tartozni. Viszont mindenki ezt érzi, tehát nem olyan nagy baj ez. Idegen valahogy mindenki, mert aki itthon volna, vagy elment már idegenbe, vagy éppen csomagol. Előnynek gondolom, hogy nem értik, amit beszélek. Valami könnyűséget érzek, nem kíváncsiak rám, nem rám kíváncsiak, békén hagynak. Nincs füle a falnak.

Két órával később érkezel. A város érdekel, én is a város része vagyok. Egyféle bejárat. Igyekeztem felkészülni, történelmi adatokat mondok. Nem működik, szerteszét vezetnek a mondatok. Idegen a történet, monoton a beszéd. S a téglák, falak lüktetése? Szorosan a fal mellett jársz, kezdeddel letapogatod a belváros épületeit.

Rajzoltam a főtér aszfaltjára valamelyik gyereknapon, 1984 és 1987 között. Akkor lehettem akkora, amilyenként magamra emlékszem. És van egy élénk emlékem még korábbról – ez az első emlékem magamról. Egyedül vagyok a városban, eltévedtem. Jó az idő, lehet nézelődni. Valaki, akinek biciklijé van, megszólít, és elvezet anyukámhoz, aki a közeli cukrászdában süteményt eszik a barátnőjével. A legelső emlékem a városról egy álom. Minden hamis benne, csak a város olyan, amilyennek utána éveig látom. Van egy családi történet arról, hogy háromévesen eltévedtem egyszer. Ha eltévedtél, te is gyárthatsz történetet.

Jártunk (vittek) az iskolakezdés utáni első hetekben ősszel a mezőre. Hazafelé olyan külvárosi utcácskákon jöttünk, melyek időtől elszakítottak tűntek. Rendes időben sosem jártunk arra. Egyik ablakban állatorvosi preparátumok voltak, kétfejű embrió például. Valószínűleg az utcát sem találánám már meg, abban viszont teljesen biztos vagyok, hogy a város utcái bármikor meg tudnának lepni. Medgyesen sosem tudok turista és jó idegenvezető sem lenni. Nem története van számomra, inkább időhurkai.

Az a sok gyaloglás. Ha esik, ha fúj, iskola után, délután menni kell a Küüllön át a másik tömbháznegyedbe. Két híd van, sosem tudom eldönteni, melyik út a rövidebb. Általában azért azt részesítem előnyben, amelyik a belvároson keresztül vezet, és a híd is csupán gyalogos híd. A Pasarela. Aztán menni kell vallásórákra, a Mikulás-lak fái alatt, a várfal maradványai mellett a macskaköves utcán fel, és tovább a buszállomás felé. Jobbról félúton ott van a református templom, mellette a papi lakkal. Az ablak azért van, hogy akik bent vannak, kinézzenek rajta, és nem azért, hogy akik kint vannak, belássanak – tanította a pap nekünk, leskelődő konfirmálandóknak, erre emlékszem leginkább. Megtilthatjuk-e szemünknek, hogy nézzen?

Valamikor nyolcadikban, az „in medias res” leckénél állt össze a kép. Medgyes neve azt jelenti, hogy az ország (világ) közepe. Nézem a térképet, és pont ezt látom, Medgyes Románia közepe.

Nem sikerült eltévedned. Kész történeted volt a csodáról. Aztán mégis... elkezdted keresni valami napórákat. Vissza kellett menni oda többször. Mert nem volt nyitva az udvar. Aztán nyitva volt, csak az órák nem azokon a falakon voltak, az az udvar nem az az udvar volt. Aztán meg kellett keresni azt a bejáratot, amelyik a falnak a túlsó oldalára vezet. A napóra nem egy kép. Inkább idő vagy az időnek valami járatos, ismétlődő mintázatokkal teli képe. A medgyesi napórát külön magyarázattal látták el, hogy le lehessen olvasni róla 1911-ben a magyar időt. Itt, ezen a ponton az eltévedés mégiscsak sikerülhet.

1991–92-ben az együttjárás tényleg elsősorban járkálást jelentett, az egyértelmű és egyetlen helyszín pedig a város volt. Sétáltunk, rohantunk, eső elől valahová beálltunk, bicegtünk, mert felsértette a lábamat a cipő. Észre sem vettem, hogy míg kérdéseket teszek fel, és kérdésekre válaszolok, igazából a várost rögzítem magamban minden egyes lépéssel, fel- és körbetekintéssel. Azt gondoltam, a másik tekintetét keresem, közben meg az épületek, utcák látványát szívtam magamba.

„Értsétek meg az idők szavát!” – hangzott el 1989 decembere után, minden németórán. Sokáig úgy emlékeztem, hogy ennyi volt az óra, hegyi beszéd és tanulság, nem is beszélünk németül. Aztán, amikor az egyetemi felvételig, német szakra készültem, jöttem rá, hogy idők szava ide vagy oda, tudok azért németül is.

Hazaáruló – milyen furcsa összetett szó. Ezzel a váddal ki lehet végezni valakit, aki a vádlók hazáját árulta el, ha egyáltalán volt ott árulás. Az árulás a vádlotté, a haza a vádlóé. Stephan Ludwig Roth a saját hazáját nem árulta el. Hogyan is lehetne a haza mindenki számára ugyanaz egy többnemzetiségű, többvallású, alapvetően toleranciájáról híres régióban? Stephan Ludwig Roth az én hazámat sem árulta el.

Nem a belvárosra látni a hatodik emeletről. A város nekem ez, amit látok, külváros, a várfalon kívülre nyúló utcák, focipálya, gyár, strand, szánkózáshoz domboldal. Valaha működött minden. Ami ma van, abból pont a régi működés hiányzik. A domboldal beépítve házakkal – lehet, hogy csak odébb költözött minden? Újabb külvárosokba, újonnan csatlakozók közösségeibe? Nekünk nem meséltek a város történetéről. Nem számított, ki honnan jött. Medgyesen soha nem hallottam azt valakiről, hogy jövevény. A játszótér tele volt délutánonként, és kacagtak rajtam, amikor a velem kö-

tekedő fiúnak dühösen azt mondtam, hogy „tu ...”, miközben a helyes megszólítás az lett volna, hogy „mä”. De békén hagytak. Nyilván esélytelen voltam, különcc, néhány dologban viszont csak emiatt tudtam jó lenni. Utólag, most is.

Mennem kell, mondd. Átutazóban vagyok itt én is. Medgyesinek látsz, de most, hogy írok Medgyesről, tudom leginkább, hogy nem vagyok az. Persze, sokat néztem Medgyest, és azért ez valami.

NAGYBÁNYA – BAIJA MARE – FRAUENBACH

Karsay Magdolna

ASSZONYPATAKA, AZ EGYMÁS IRÁNTI SZERETET VÁROSA

„Mutuus amor civium optimum est civitatis firmamentum.”

Szoktam így summázni az életem: nem történt velem semmi rendkívüli, mindössze odébb költöztem a szüleimtől kb. háromszáz méterre, háromsaroknyira. Pedig Nagybánya nem akkora dobás, mint Firenze vagy London, de hát az ember a maga kutyáját is jobban szereti, mint a másét, hiába nem az övé nyerte az agility világbajnokságot. A nagybányai templomok tövében maradtam, és azért írom, hogy maradtam, mert a szüleim háza az evangélikus templom szecessziós épületére néz. Ha középiskolás koromban a torony háromnegyed nyolcas óraütése még a házban ért, nagyon kellett sietni, különben elkéstem. Idegesítően pontosan mentek be órára a tanárim. Az óraütések évek óta elmaradtak, az óra hol jár, hol nem. Evangélikusok is kevesen vannak már, annyian semmiképp se maradtak, hogy a templomkertet határoló kerítés mellett a járdáról a havat ellapátolja valaki, de Iványi Grünwald Béla festményét, *Krisztust* a nagybányai tájban vasárnaponként szerethetik a hívek.